

Mødet den 4de December.

Conferentsraad *Madvig* holdt et Foredrag over de nylig fundne og (1857) udgivne Brudstykker af et latinsk historisk Skrift, der af Udgiveren (Dr. *K. A. F. Pertz*) er betegnet med Titelen *Gaii Granii Liciniani Annales* og antaget for at være et selvstændigt og betydeligt Værk, forfattet kort efter Sallusts Skrifter, men tidligere end Livius's Historie, altsaa i Augusts tidlige Tid, men som ved nærmere Prøvelse vil findes at være af en heelt anden Tid og Beskaffenhed. At dette strax oplyses, er af Vigtighed for at befrie den romerske Litteraturhistorie fra et forvansket Factum og de Slutninger, der yderligere kunde drages deraf.

Imellem en Samling af henimod 500 Haandskrifter, der i Aaret 1847 indlemmedes i British Museum i London og som hidrørte fra et Kloster i Ørkenen nordvest for Cairo, findes et syrisk Haandskrift, nu alene bestaaende af 14 Pergamentblade i Qvart, indeholdende Dele af en Oversættelse af Johannes Chrystostomus' græske Homilier, der allerede i Catalogen er betegnet som *codex rescriptus*, d. e. skjulende en ældre Skrift under den, der nu viser sig. Ved en nærmere Undersøgelse, begyndt i 1855 af den bekjendte Historiker og Udgiver af tyske historiske Kildeskrifter, *Pertz*, og fortsat og fuldendt 1856 af hans ovenfor nævnte Søn, viste sig det hidtil, saavidt vides, ikke ved noget Oldhaandskrift bemærkede Forhold, at Bladene, dog kun de 12, vare endog dobbelt *rescripti*, idet der ved Anvendelsen af chemiske Midler nærmest under den syriske Skrift fremtraadte en latinsk Cursivskrift, efter Udgiverens vist meget usikkre Angivelse, fra det 5te Aarhundrede, af grammatisk Indhold, men hvoraf kun enkelte Ord ere læste, og under denne atter en

ældre latinsk Majuskelskrift, som Udgiveren, den yngre Pertz, henfører til det andet eller tredie Aarhundrede efter Christus, hvis Indhold er historisk og angaaer den romerske Republik. Denne underste Skrift fremtraadte iøvrigt ved den chemiske Paavirkning tidligere end Cursivskriften og maatte, saavidt muligt, læses, førend den ved dennes Fremtræden blev utydeligere end den allerede var blevet ved Bestræbelsen for at udslette den og berede Pergamentet til den senere Brug. Af nogle af de 24 Sider har derfor slet Intet eller saagodtsom Intet kunnet læses; men ogsaa paa de øvrige Sider er der paa ikke faa Steder læst aabenbart galt, og Udgiveren har i det Hele ikke besiddet saa sikker Sprogtakt, at den kunde understøtte og lede hans Øie tilstrækkeligt, — Mangler, hvorom ogsaa baade hans egen Vaklen i Angivelserne og hans stundom høist uheldige Rettelser og Suppleringer vidne. (Derimod har den bekjendte Philolog og Historiker *Th. Mommsen* ved at gjenneumlæse Correcturarkene af Udgaven meddeelt en Mængde gode Rettelser ved Siden af mindre heldige, ligesom ogsaa Philologen *Bernays* har givet Bidrag til Textens Berigtigelse.) Over de to Skriftcolumnner læses paa adskillige Sider *Liciniani* og paa de modsatte Sider Bogtal (lib. XXVI o. s. v.). Den ældre Pertz meente eet Sted at læse *C. (G.?) Grani Liciniani*, men Sønnen har Intet kunnet see af *C. Grani*, og det er i sig selv aldeles usandsynligt, at Forfatternavnet paa een Side var angivet anderledes end paa de andre; den yngre Pertz angiver i Fortalen paa eet Sted at have læst *C. Liciniani*, men i Aftrykket selv findes ikke *C.* Bogtallene ere tildeels usikre, eet aabenbart galt, da det høieste Tal (XXXVI eller XXXVIII) angives at findes paa et (derfor af *P.* som det sidste aftrykt) Blad, der efter Indholdet aldeles aabenbart er det næstførste. (Ogsaa et andet Sted er det sandsynligt, at to Blade bør omsættes. Pertz fandt 1856 Bladene, af hvilke de 8 før parviis hængte sammen og i det syriske Haandskrift dannede en sammenhængende quaternio eller et Hefte af 4 Dobbeltblade, opløste.)

Indholdet bestaaer, som sagt, af Brudstykker af den romerske Republiks Historie. (Da man i den Tid og ved den Fremgangsmaade, hvorfra *codices rescripti* stamme, til ny Skrift kun benyttede de Blade af det oprindelige Haandskrift, paa hvilke man nogenlunde havde kunnet fjerne den gamle Skrift, men bortkastede de øvrige, er der altid i den ældre Text, som vindes af *codices rescripti*, foruden de ulæselige Steder, Huller, der ere opstaaede ved Bortkastelse af Blade, og her, hvor Pergamentet to Gange har været underkastet denne Behandling, ere kun enkelte usammenhængende Blade eller Dobbeltblade opbevarede.) Ved Angivelsen af dette Indhold vil det være hensigtsmæssigt strax at sammenstille det med Livius. Det første Blad (S. 3-4 i Pertz's Aftryk) indeholder paa den anden Side (paa den første kan slet Intet læses i Sammenhæng) et Stykke af en til en historisk Begivenhed, hvis Omtale imidlertid paa første Spalte er bleven uforstaaelig og Begivenheden ukjendelig, knyttet antiqvarisk Digression om en vis af de romerske equites anvendt Fægtemaade, sammenlignet med en spartansk Indretning, og en Forklaring af Navnet *flexuntæ* for de romerske Riddere (Ryttere). Conferentsraad M. mener, at Stedet enten kan henføres til Consulerne T. Manlius Torquatus III og P. Decius Mus (338 f. Chr.) eller en senere Tid, idet han til Sammenligning henviser til den tilfældige Omtale af en anden Indretning og Fægtemaade ved Rytteriet i den anden puniske Krig hos Livius 26, 4. Det næste (hos Pertz sidste) Blad svarer til, hvad Livius 41, 25 har ved Aar 175, en af Polybius oversat Skildring af Antiochus Epiphanes af Syrien og hans Besynderligheder; Oversættelsen af Polyb gjenkjendes ogsaa her. Dog er det sandsynligt, at Forfatteren af disse Brudstykker har trukket denne Skildring ned til Antiochus' Død (164 f. Chr.). Der synes (S. 26 Col. 2, ikke forstaaet af Pertz) at nævnes *iter Gracchi*, der da vil være den hos Polyb (XXXI, 5, 9, 19) og Diodorus Siculus (II p. 583 Wess.) omtalte Gesandtskabsreise i Asien A. 164. Det tredie Blad (S. 5-6 P.) hører til A. 162 f. Chr., Livius B. 46 (P. Lentulus, Consul i hiint

Aar, syriske Successionsstridigheder; fra 46 af haves, som bekendt, af Livius kun de yderst korte Indholdsangivelser, epitomæ, af de enkelte Bøger); paa det fjerde Blad (S. 7-8 P.) læses Anecdoter af en ubestemmelig Tid, dog passende til Tiden noget efter 162; Bladene 5 og 6 (S. 9-12) høre til A. 105, til Cimbrier- og Teutonerkrigen i Gallien. Bladene 7 og 8 (S. 13-16) angaae Cinnas og Marius' Kamp med Optimaterne A. 87, Liv. 79 og 80, Blad 9 og 10 (S. 17-20) Sulla i Grækenland og Asien, Liv. 82 og 83, Bladene 11 og 12 (S. 21-24) endelig, om hvilke det formedelst Ulæseligheden af Meget ikke kan sees, om de hænge umiddelbart sammen, angaae den Cn. Pompejus af Sulla tilstaaede Triumph, Sullas Tilhagetræden og Død, Aarene 80 (79), 78, 77, Livius 89, sidste Deel, og 90.

Pertz har nu i den Licinianus, hvis Navn findes paa disse Blade, villet gjenkjende en hos den grammatisk-antiqvariske Compilerator Macrobius (omtrent ved 400 efter Christus) i Saturnalia (I, 16 p. 281 i Bipontinerudgaven) og hos Servius i Commentaren til Æneiden (I, 737) om antiqvariske Gjenstande citeret Skribent *Granius Licinianus*; men denne Granius Licinianus har han atter identificeret med en hos Festus (der kun citerer ældre, den republikanske Tid tilhørende Skribenter) nævnt Granius, der under Navnet *Granius Flaccus* hos Macrobius (Saturn. I, 18) forbindes med Terentius Varro, og hos Censorinus (de die nat. c. 3) fremtræder som Cæsars Samtidige. Denne gjør han til Forfatter af et meget udførligt Værk over romersk Historie, hvoraf da de her omhandlede Brudstykker skulle være, der altsaa blive ældre end Livius, overhovedet den ældste omfattende Levning af et latinsk Værk over den hele romerske Historie.

For det Første er nu Sammensmeltningen af den hos Macrobius og Servius nævnte Granius Licinianus med den gamle Granius Flaccus ikke blot aldeles ubegrundet, men det er endog i og for sig høist usandsynligt, at Macrobius skulde have betegnet den samme Skribent med de to Navne, hvoraf det ene

gjenkommer hos Servius, det andet hos Censorinus, saameget mere som ved den gamle Granius Flaccus et om en Adoption mindende Adjectiv, som *Licinianus*, efter den Tids Skik og Vedtægt i Navne, aldrig vilde have hængt sig til hans Navn i Litteraturen, medens i den senere Romertid Navne af denne Form brugtes som almindelige uden hiin Betydning. Dernæst er Opstillingen af denne Granius Flaccus fra Cæsars, Varros og Ciceros Tid som Forfatter af et stort og omfattende historisk Værk, hvoraf andensteds ikke det fjerneste Spor har holdt sig, aldeles usandsynlig, da vi have Notitser om den Tids historiske Forfattere, der omfatte endog de ubetydeligste og ikke vilde have forbigaaet en, hvis udførlige Værk endnu afskreves i det andet eller tredie Aarhundrede efter Christus (hvortil Perts henfører Haandskriftet), medens vi tydeligt kunne see, at Livius i Keisertiden aldeles fortrængte de raa tidligere Forsøg paa romerske Universalhistorier, der kun opbevaredes og af enkelte Forskere opsøgte i ældre Haandskrifter. Heller ikke vilde en Samtidig af Varro og Julius Cæsar lettelig omtale Sallusts *Historiæ*, hvortil med Nævnelser af Sallust hentydes i Brudstykkerne S. 23, som en Forgængers længst bekjendte Arbeide, hvilket hans Læsere ventede benyttet af ham, da Sallusts *Historiæ* ganske vist ere udgivne efter Cæsars Død. Men just denne Omtale af Sallust burde ved dens hele Art have vakt Udgiverens Opmærksomhed for Brudstykkernes i det Øvrige dertil svarende Beskaffenhed og derved for Erkjendelsen af deres Tid og Plads i Litteraturen.*) Thi Sallust nævnes ikke som en

---

*) Umiddelbart efter Beretningen om Sullas Ligbegængelse (*In campo Romæ sepultus est amplissimo funere elatus magna populi frequentia, cujus rogo quum ignis esset inlatus, non mediocris imber est insecutus*) falder, uden et eneste Overgangord, følgende Bemærkning ned (de med Cursiv trykte Bogstaver ere i Haandskriftet ulæselige ved Slutningen af anden Columnes Linier): *Sallustii opus nobis occurrit; sed nos, ut instituimus, moras et non urgentia omittimus; nam Sallustium non ut historicum puto sed ut (saaledes maa der læses; Udgaven har: non ut historici sunt sed ut) oratorem legendum; nam et tempora reprehendit sua et delicta carpit et contiones inserit* (Udgaven: cont....ingerit, urig-

Samtidig, hvis Fremstilling af visse Begivenheder den anden republikanske Skribent berører og tager Hensyn til, (allerede Citationsmaaden vilde her være en ganske anden; Navnet vilde have været C. Sallustius), men han dukker pludselig op som den klassiske Autoritet, hvem den foreliggende Forfatters Læsere kunde vente fra et givet Punkt, Sullas Død, at see indtræde som Underlag for det Arbejde, han byder dem, og forsvinder derpaa ligesaa hurtig med den Bemærkning, at hans oratoriske og udmalende Fremstilling ikke passer til Benyttelse for nærværende Forfatters paa de nødvendige nøgne Facta gaaende Formaal. Skjøndt med en vis Værdighed (sed nos, ut instituimus, o. s. v.) antyder dog Forfatteren her i det Væsentlige sin Stilling og Opgave, saaledes som den ved en uhildet Betragtning af de bevarede Stykker selv tydelig viser sig. *Skriftet, hvoraf disse Blade ere komne til os, var et, uidentivt det tredje eller fjerde Aarhundrede efter Christus tilhørende, Excerpt af den romerske republikanske Historie, væsentlig efter og af Livius, med særdeles uforholdsmæssig Fremhævelse af Jertegn, Anecdoter og Curiositeter, der havde faaet en Plads i Skoletraditionen, men med usammenhængende Omrids og raa Stumper af de store Begivenheder, hvori mærkelige Feiltagelser lade sig paavise endog i det lidet, der er opbevaret, og med Tilföielse af enkelte antiquariske Notitser.*

Begrundelsen af denne almindelige Dom samler sig i følgende Momenter:

---

tig gjort til et: convitia ingerit) et datince . . . loca montes flum . . . et hoc genus amo . . . etcultaetconpa . . . disserendo. (Pertz og Mommsens Supplering er høist uheldig; flere Bogstaver ere uidentivt af Pertz læste urigtigt. Hvad der skal gjøres af datince, er uvist; men de følgende Accusativer styres af comparat disserendo og maaskee et andet Verbum, der ligger skjult i Bogstaverne etcultae, f. Ex. explicat et comparat disserendo. Næst foran stod: id genus alia). Derefter følger lige abrupt om de efter Sullas Død indtraadte Bevægelser: Verum . . . cogenerattr. pl. co . . . les uti tribuniciam ..testatam restitue . . . (Verum orare cooperat plebs consules uti tribuniciam potestatem restituerent, eller: verum cogere coeperat tr. pl. consules o. s. v.).

1. I et Omfang, naar man regner det Læselige og Forstaaelige, af 12 til 16 almindelige Octavsider findes af Jertegn og vidunderlige Historier følgende: 1) om en skindød og til Live vakt Dame, Æmilia, S. 7; 2) om to Brødre Corfidii smstds (ogsaa hos Plinius den Ældre); 3) om en Qvinde, quæ sedit in consilio Jovis, og om et nedfaldet Marsbillede i Sabinerlandet S. 10 (det sidste ogsaa hos Excerptisten Julius Obsequens efter Livius); 4) om Basunblæserne og Slangerne smstds (ogsaa hos Obsequens med Angivelse af det her ikke nævnte Sted, Trebula Mutusca i Sabinerlandet); 5) om Spaadom af libri Sibyllini A. 87 og om Jertegn ved Marius' Flugt fra Minturnæ S. 13. Paa en Maade hører herhid ogsaa Beretningen om Antiochus Epiphanes' forsvundne Lig (S. 26) og om den stærke Regn ved Antændelsen af Sullas Ligbaal (S. 23). Af andre Skoleanecdoter finde vi Broderkampen i Slaget paa Janiculum Aar 87, S. 14, og om den af sin Hustru ikke modtagne Landflygtiges, Q. Mutilus', Selvmord, begge ogsaa opbevarede i Indholdsfortegnelserne af Livius. Vi kjende nemlig begge disse Former af en fra det Store og Sammenhængende i Historien bortvendt Interesse for Mærkværdigheder, den overtroiske af Obsequens' Jertegnsfortegnelse efter Livius, den paa Curiositeter og Anecdoter rettede af de korte Udtog, epitomæ, af Livius, hvori slige Ting hist og her optage flere Linier end flere Aars store politiske Kampe eller Krige. Med Maneren i Indholdsfortegnelserne af Livius stemmer ogsaa i disse Brudstykker Medtagelsen af Notitserne om Elefanter og Tyrefægtninger i Rom S. 21, Notitser af den Art, som Livius indskyder med faa Ord ved Hvilepunkterne ved Slutningen af hvert Aar. Endelig hører herhid den relative Udførlighed i Skildringer og Fortællinger, der tilbyde sig som let Stof for moralsk Betragtning, som Exempler paa Godt og Ondt, saasom af M. Aurelius Scaurus' Høisind S. 11 og af den onde Cn. Pompeius Strabos Død og Mishandling efter Døden S. 15.

2. Sammenligner man nu hermed Fortællingen af de virkelige historiske Begivenheder, viser der sig just der, hvor

Sammenhængen og Læseligheden af flere Sider efter hinanden tilsteder en Dom, ikke blot den største Magerhed, men de meest paafaldende Spring, Hensætning af aldeles fra al Forbindelse udrevne Notitser, og saadan Forvexling, der aldeles bestemt henviser til skjødesløs Excerptering som sin Kilde. Det fulde Indtryk heraf faaes kun ved at læse det Hele, saavidt det kan læses; men Beskaffenheden vil allerede fremgaae af følgende Antydninger om de to største opbevarede Stykker. Siderne 13 til 16, imellem 3 og 4 Octavsider, indeholde hvad der hos Livius udfyldte hele 79de og største Delen af 80de Bog, nemlig Tildragelserne i Aaret 87 fra Cinnas Fordrivelse fra Rom indtil Optimaternes Beseirelse ved Cinna og Marius. Der er her Plads til de ovenfor (1) nævnte Jertegn og Anecdoter og til Skildringen af Cn. Pompeius Strabos Død og Begravelse, men Hovedbegivenhederne selv fremtræde saaledes, at der ikke siges det Mindste om den fordrevne Cinnas Foretagender før Marius' Tilbagekomst, og iøvrigt kun gives nogle høist fattige Notitser i en Form og Sammenhæng som denne (efter Fortællingen om Cinnas og Marius' afviste Forsøg paa at bemægtige sig Janiculum og efter Anecdoten om Broderkampen): (1) *Nolani progressi oppidum Abellam incenderunt.* (2) *Marius Servilium apud Ariminum fugat; paucos occidit; reliquos, quos corruperat, accipit in deditionem.* (3) *Senatusque per Metelli legatos consultus de voluntate Samnitium etc.* (Om Nola, Abella, Servilius findes, vel at mærke, ellers ikke et Ord.*) Side 18-20 omfatte Slaget imellem Sulla og Archelaus ved Orchomenus A. 86, deres Sammenkomst og Underhandlinger, Sullas Overgang til Asien, Freden med Mithridat (A. 84) og mellemliggende Begivenheder (Livius 82 og 83). Ordenen og Sammenhængen i denne Fortælling er den, at der umiddelbart til Notitsen om Sullas og Archelaus' Sam-

*) S. 14 Col. 2 er en uforstaaelig Hentydning til Noget, der slet ikke er medtaget og fortalt: *Cn. Pompejus (Octavium), ut Crassum revocaret, impulit, ne ante debellaretur, quam comitia conficerentur, ut eum magistratum ipse invaderet, qui timebatur.*

menkomst (A. 86) føies, at Mithridat antog de der af Sulla forekrevne Betingelser (der angives nogenlunde udførligt og fylde omtrent en Columne) og derpaa fortsættes: His ipse Mithridates cum Sulla apud Dardanum compositis — in Pontum proficiscitur. Paa denne Maade springes fra A. 86 ind i A. 84, da Mithridat først faldt tilføie, fra Grækenland over til Asien. Derpaa følger lidet over $\frac{1}{2}$ Columne, der angaaer Noget af de mellemliggende Begivenheder i Thracien; men allerede imellem Archelaus' Flugt fra Orchomenus til Chalkis og hans Sammenkomst med Sulla er indskudt følgende derhen hørende aldeles afrevne og for al Sammenhæng blottede Notits: Regii, qui Abderæ præsidebant, captis Philippis dilabuntur. Derefter anvendes ved Siden af disse taagede Vink om Hovedbegivenhederne atter mere end en heel af disse tre Sider til en Digression om Kong Nikomedes af Bithynien og Kronprætendenten Sokrates. Af S. 21, der angaaer Begivenhederne i Rom og Italien Aar 80, vil jeg kun udhæve, at ved Fortællingen om Volaterræs Overgivelse til Sulla har Forfatteren ved at exerpere skjødesløst gjort den marianske Commandant, som havde forsvaret Byen, til Sullaner (Carbone prætorio, quem Sulla præfecerat), hvorved Alt bliver meningsløst, og dernæst den skønne Sammenhæng og Klarhed, hvormed her tilknyttes Nolas, Samniternes sidste Fæstnings, Overgivelse i det forrige Aar: Jam ante anno superiore Samnites, qui Nolæ erant, idem fecerant, metu obsidionis. — Det vilde være let at eftervise den samme uhyre Magerhed og Løshed i hvad der Side 9-12 fortælles om Cimbrerkrigen, hvor der forresten kan tvivles, om Bladene ere om-satte eller om Forfatteren (Excerptisten) for til Jertegnene strax at knytte deres Bekræftelse i høitstaaende Mænds Skjæbne har fortalt Proconsulen Q. Cæpius og Consulen Cn. Manlius' (Manilius') Landsforviisning før de Begivenheder, der foranledigede den (for ikke at tale om den store Tvivl, der reiser sig mod Manlius' Forviisning i selve hans Consulataar). Der skal her blot udhæves, at ved skjødesløs Excerpteren og Forkortning er S. 11 Col. 1 nederst og Col. 2 øverst den trodsige Handlemaade, der

skulde fortælles om Proconsulen Servilius Cæpio, kommen til at fortælles om den, mod hvem den udvistes, Cn. Manlius (cum Cæpionem orasset —, impetrare non potuit, *et cum Rhodanum trajecessit et apud milites gloriatus esset* etc. Alt dette Sidste angaaer Cæpio). Kun eet Sted skal endnu omtales, hvor den Excerpting af det (efter Excerptistens Mening) Mærkelige, hvorved Skriftet er opstaaet, endnu paa en meget interessant Maade viser sig haandgribelig. Efter Bemærkningen om, at den ene Consul i Aaret 105, Cn. Manlius, var forviist (e civitate cito ejectus est), læses følgende uforstaaelige Ord: Rutilius consul collega Manilii hoc anno Cn. Pompejus natus est solus super reponitæque adque Cicero cum metus adventantium Cimbrorum totam quateret civitatem, jusjurandum a junioribus exegit etc. (Pertz har søgt at hjælpe sig igjennem Noget ved den besynderligste Antagelse og ladet Resten staae hen.) Det er aldeles evident, at den oprindelige Sammenhæng var: Rutilius consul, collega Manilii, solus superfuit; itaque cum metus adventantium Cimbrorum totam quateret civitatem, jusjurandum etc. Men derpaa faldt det Excerptisten ind at medtage Bemærkningen om Cn. Pompejus' og Ciceros Fødsel, hvilken han forresten har flyttet fra det Sted i hans Kildeværk, hvor den stod som kort Notits ved Slutningen af det foregaaende Aar, 106 (— thi dette Aar angive alle Kilder uden mindste Afvigelse som hine to Mænds Fødselsaar —), til Begyndelsen af dette Aar, 105. Denne i Randen tilføiede Notits: Hoc anno Cn. Pompejus natus est et Cicero, er derpaa ved Originalens Afskrivning, adskilt i to Stykker, blandet ind imellem den anden Sætning.

3. For den, der paa denne Maade, til Brug for den indskrumpede og fattige litterære Dannelselse og Kundskab, der i det tredie og fjerde Aarhundrede efter Christus var tilbage og havde sit Sæde i Skolerne, gav et Udtog af den republikanske Historie, for hvilken den politiske Interesse og Forstaaelse nu var ophørt, saa at kun Anecdoten og Curiositeten, ogsaa som antiqvarisk Notits til Brug ved Fortolkning, havde Værd, efter den Hoved-

skribent, der fra Augusts Tid aldeles havde fordunklet og fortrængt alle de tidligere Arbejder, Livius, var det naturligt, naar han kom til Aar 78, at tænke paa, at hans Læsere muligviis ventede fra dette Aar af at see benyttet den anden i Skolerne som classisk Historiker bevarede (og af Grammatikerne som Autoritet brugte) Skribent, Sallust, hvis Historiæ begyndte her. Saaledes, og kun saaledes, bliver den Maade, hvorpaa Sallust pludselig *kommer* baade Forfatteren og os *imøde* (occurrit nobis Sallustii opus), fuldkommen tydelig. Forfatteren antager stundom Mine af en vis Selvstændighed (S. 4 Col. 1 sicut prioribus libris dixi, S. 18 ut ordine indicabo); men selv i disse Yttringer om sig selv røber Excerptisten sig eller skjuler sig ikke, naar han S. 9, idet han ved P. Lentulus' Consulat, Aar 162, meddeler en Beretning om hans Virksomhed som Prætor, siger, at dette ikke burde være forbigaaet ovenfor: non fuit omitendum.

4. Just Omtalen af Sallust henviser ikke til en Compilerator, der samlede Stof fra flere Sider, men til en Excerptist, der uddrog det for hans Øiemed Brugbare af et enkelt anerkjendt Værk. Dette viser da ogsaa paa det Tydeligste den Maade, hvorpaa de smaa afrevne Notitser falde ned, f. Ex. den ovenfor nævnte om Abdera S. 18 Col. 2 o. s. v., fordi de paatrængte sig Øre, Tanke og Pen ved Gjennembladning, medens de ved en Compilation af flere Værker aldrig vilde være blevne medtagne eller paa den Maade indsatte. Dette Værk var, som sagt, og maatte efter de senere Litteraturforhold være Livius, til hvilken det stærkeste Afhængighedsforhold ovenfor i Jerntegn og Anecdoter er paaviist ved Hjælp af Udtogene af Livius' nu tabte Bøger og Julius Obsequens. Et meget stærkt Beviis ligger fremdeles i den Maade, hvorpaa i Brudstykkernes Beretning om Antiochus Epiphanes (Blad 2, hos Pertz S. 26) og de syriske Successionstridigheder efter hans Død (S. 6 Col. 2) den af Livius oversatte Polybius' Ord skinne igjennem. Dog skal hermed ikke være negtet, at Forfatteren eller Excerptisten, der arbejdede paa

det senere Skolestandpunkt, kan have hist og her tilføiet enkelte grammatisk-antiquariske Bemærkninger og korte Digressioner, hvorpaa Stykket om Ridderne paa første Blad giver et Exempel. Det er muligt, at han i Excerpteringen af den ældste Historie, der havde fortrinlig Skoleinteresse ved de med Virgil, Ovid og overhovedet Digterne i Forbindelse staaende Sagn og ved Notitserne om romerske Instituters og Skikkelsers Oprindelse, har været vidtløftigere og tilføiet mere andenstedsfra, end i de Bøger, hvoraf Stykker ere opbevarede, og en Sammenligning af det Tal af (meget korte) Bøger, han, hvis Tallene hos Pertz vare paalidelige, vilde have brugt til at gjengive, hvad Livius havde fra Bog 46 til 90, med det Tal, der bliver tilbage til Udtoget af de første 45 Bøger af Livius, synes at lede hertil. Men Grundlaget for denne Beregning er for usikkert.

5. Fordi Arbeidet er et Excerpt, hvori, saavidt muligt, det excerpterede Værks Udtryk er beholdt (ganke som i epitomæ af Livius og hos Julius Obsequens), røber Excerptistens Tidsalder sig ikke stærkt eller hyppigt igjennem Sproget; og dog findes der Ting, hvori den Kyndige ikke vil miskjende fremdukkende Mærker af en temmelig sildig Tid; saadanne ere *ampliare exercitum* for augere (S. 11 Col. 1), et Udtryk, der dog forekommer i den sildigere Sølvalder, Udtrykket *cognitiones* i Betydningen »Notitser« (S. 7 Col. 1), Adverbiet *vulgariter* (S. 16 Col. 2) og *bellum* i Betydningen *proelium* (S. 14 Col. 2: bello, quod inter Pompeium et Sertorium fuit, ikke, som man kunde troe, om Krigen i Spanien, men om Slaget paa Janiculum med Pompeius Strabo; denne Brug af Ordet findes først hos Florus; s. Fortolkerne til Livius III, 61, 2; Du Cange Lexicon Latin. med. et inf.).

6. Alt, hvad der er anført, henviser dette Excerpt af Livius med grammatisk-antiquariske Tilsætninger til den foran betegnede Tid, hvori man allerede ved en lang Ufrugtbarehed fandt sig fjernet fra den egentlige gamle latinske Litteratur, til en Tid ikke lidet efter den endnu med en vis fyldig Besiddelse af

den litterære Tradition prunkende Tidsalder, til hvilken Gellius hørte (andet Aarhundrede efter Christus). Naar vi saaledes i det Mindste trænges ned til det tredie Aarhundrede efter Christus og maaskee til det fjerde, er det slet ikke usandsynligt, at den hos Macrobius og Servius (begge mod Slutningen af det fjerde Aarhundrede efter Christus) nævnte Granius Licinianus kan være den samme, hvis Navn de her omhandlede Brudstykker af et større Arbeide bære. Macrobius henviser til Granius Licinianus' anden Bog uden at nævne Værket, som om der var kun eet bekjendt Værk af denne Forfatter; hos Servius tilføies en besynderlig Titel: sic Granius Licinianus coenæ suæ quinto, der kunde bringe til at tænke paa en saadan Compilation af blandet Indhold under Form af en Bordsamtale som Macros egne Saturnalier eller Athenæus' bekjendte græske Værk. Hermed vilde nu disse historiske Excerpter ikke være identiske. Derimod er det ikke ganske utroligt, at de reent antiqvariske Specialiteter, som Macrobius og Servius bruge Granius Licinianus til Vidne om, *kunne* have staaet i de første, maaskee mere antiqvariske og flere Notitser udenfor Livius optagende Bøger af det Excerptarbeide, hvortil de her omhandlede Brudstykker høre. Om Granius Licinianus' Tid vides slet Intet, uden hvad der fremgaaer af sig selv, at han var i det Ringeste noget ældre end de to Forfattere, der citere ham som en bekjendt Skribent.

7. Det tør vel ikke lades ganske uomtalt, at det Vidnesbyrd for en høiere Alder af den historiske Forfatter Licinianus, end her er antaget, der kunde synes at ligge i selve Haandskriftets Alder, da dette af Pertz henføres til det *andet eller tredie* Aarhundrede efter Christus og i intet Tilfælde er Forfatterens eget (allerede paa Grund af den urigtige Indskyden af Notitsen om Ciceros og Pompejus' Fødsel, for ikke at tale om Andet), ikke har nogen Betydning, da slige Domme om de ældste latinske Haandskrifters, navnlig Palimpsesthaandskrifternes, Alder, hvor-

ved de henføres til bestemte Aarhundreder længere tilbage end det fjerde, hidtil savne ethvert fast Grundlag.

Det Arbeide, hvoraf disse Brudstykker ere opbevarede, hører altsaa til den med Florus begyndende, i Eutrop og fattigere og raaere i Ampelii liber memorialis og den (nylig af Mommsen bearbejdede) saakaldte Chronographus urbis Romæ, og i anden Skikkelse (sluttende sig til en enkelt Skribent) i epitomæ af Livius fortsatte Række af stedse magrere Udtog, som i de senere Aarhundreder traadte istedenfor de gamle historiske Værker for at levere et nødtørfigt Huusbehov af Kundskab. Det her omhandlede Arbeide staaer paa den ene Side som væsentlig Excerpt af Livius de nævnte epitomæ nær, men viser sig paa den anden Side baade ved et ulige større Omfang, ved den fortløbende Fortælling og i det Hele ved Formen af et selvstændigt Skrift som det, der baade gjorde større Fordringer og tilhørte en ældre Tid. Ved vor Fattigdom paa Kilder for den romerske Historie fra den Tid, hvor Livius' fuldstændige Bøger høre op, indtil Ciceros og Cæsars Tid, især i de Partier, hvor vi ogsaa savne den forresten høist skjødesløse Appian, kunne selv Brudstykker af den Art og Rang, hvortil disse nu ere nedsatte fra Værdighed og Navn af gamle, betydelige Annaler, yde et og andet nyt og ikke uvigtigt Træk, og saadanne fattes vistnok heller ikke her, f. Ex. S. 6 den interessante Beretning om den P. Lentulus' Virksomhed som Prætor med Hensyn til den campanske ager publicus, der i Aaret 162 var Consul, eller S. 10 i Fortællingen om Consulen P. Rutilius' Foranstaltning i Anledning af Frygten for Cimbrerne A. 105, og andet Mere, som det her ikke er Stedet at gaae ind paa. Kun bliver det efter den her givne Fremstilling af det hele Arbeides Natur, hvortil Brudstykkerne høre, af stor Vigtighed ikke at tage en Skjødesløshed af Excerptisten for en særegen og god Efterretning. Det synes, som om Th. Mommsen i anden Udgave af hans Römische Geschichte, andet Bind, har lagt noget vel stor

Vægt paa disse Brudstykker; man er altid tilbøielig til at hengive sig til Glæde over Udvidelsen af Kundskabskilderne.*)

Det akademiske Consistorium i Christiania sendte som Gave en Skuemynt, præget i Anledning af Prof. *Hansteens* Jubilæum.

I Mødet var fremlagt:

Fra Société du Muséum d'histoire Naturelle de Strasbourg.
Mémoires Tome II, Liv. 2-3, Tome III, Liv. 1, 2 & 3, Tome IV, Liv. 1, 2 & 3. Strasbourg 1836-53.

Fra Naturkundige Vereniging i Batavia.
Natuurkundig Tydschrift voor Nederlandsch Indie. Derde Serie. Deel II, Aflevering 1. 2. 3. Batavia 1856.

Fra Videnskabernes Selskab i Göttingen.
Kupfer. Ueber den Einfluss der Wärme auf die elastische Kraft der festen Körper und insbesondere der Metalle. St. Petersburg 1856.

Fra Academie der Wissenschaften i München.
Martius. Denkrede auf Christian Samuel Weiss. München 1857.
Hofmann. Ueber die Gründung der Wissenschaft altheutscher Sprache und Litteratur. München 1857.
v. Hermann. Über den Anbau und Ertrag des Bodens im Königreiche Bayern. 1. Abth. München 1857.

---

*) Forfatteren af denne Meddelelse ønsker bemærket, at han har maattet nedskrive Indholdet af hvad han i en for ham allerede travl Tid foretog ved Hjælp af meget korte Optegnelser, under endnu større Travlhed og under Forhold, der ikke have givet Rum for nogen Tanke paa en omhyggelig Bearbejdelse af Formen.